

7. Семенцова, О.М. (2019). Теоретичні уявлення про затримку психічного розвитку та визначення напрямків корекційної допомоги дітям в умовах інклюзивної освіти. *Науковий часопис*, 19(37), 111–120. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu\\_019\\_2019\\_37\\_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2019_37_17)
8. Яковлева, С.Д. (2019). Психологічний супровід дітей з порушенням психофізичного розвитку (нейрофізіологічний підхід). *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*, 13, 351–359. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006». Режим доступу: <https://aqce.com.ua/vipusk-13/jakovleva-sd---psihologichnij-suprovid-ditej-z-porushennjam.html>

*Матеріал надійшов до редакції 6.03.2025р.*

**УДК 376.091.214-056.36-053.8**

**Ольга Маруда,**

викладачка кафедри корекційної психопедагогіки та реабілітології  
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова  
[olha.maruda@gmail.com](mailto:olha.maruda@gmail.com)

ORCID ID: 0000-0003-1372-8394

**Olha Maruda,**

lecturer at the Department of Correctional Psychopedagogy and Rehabilitation, Mykhailo Dragomanov  
Ukrainian State University

Український державний університет імені Михайла Драгоманова,  
вул. Пирогова 9, м. Київ,  
02000 Україна

Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University,  
9 Pyrohova St., Kyiv,  
02000 Ukraine

## **ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ПІДТРИМКИ ДЛЯ ДОРОСЛИХ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

## INDIVIDUAL SUPPORT PLAN FOR ADULTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

**Анотація.** Статтю присвячено проблемі розробки індивідуального плану підтримки та супроводу для повнолітніх осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень у реабілітаційних установах, центрах денної зайнятості для таких осіб. У роботі розглянуто основні завдання корекційно-реабілітаційної допомоги дорослим особам з інтелектуальними порушеннями, серед яких передбачено створення умов для корекції розвитку та формування основних соціальних і побутових навичок. Також підкреслюється, що ефективність допомоги значною мірою залежить від комплексного підходу, який враховує не лише дефіцити, а й особливості здібностей, інтересів та потенціалу кожної людини. Описано етапи складання індивідуального плану, починаючи зі спостереження та опитування, що дають змогу визначити реальний стан особи у різних сферах життя, та закінчуючи формулюванням конкретних цілей і завдань, що підлягають моніторингу та корекції протягом встановленого періоду. Особливу увагу приділено важливості мультидисциплінарної співпраці між фахівцями, клієнтом і його сім'єю, а також ролі таких документів, як план втручання, індивідуальний план реабілітації та інші, що фіксують комплекс заходів. Результати дослідження можуть бути корисними для педагогів, соціальних працівників, реабілітологів та адміністраторів установ, оскільки сприяють підвищенню якості надання послуг і забезпеченню соціальної адаптації осіб з інвалідністю.

**Ключові слова:** інтелектуальні порушення, люди з інвалідністю, індивідуальний план, план підтримки, корекційно-педагогічна допомога, супровід.

**Abstract.** This article is devoted to the problem of developing an individual support and guidance plan for adults with disabilities due to intellectual disabilities in rehabilitation institutions, day care centers for such persons. The work considers the main tasks of correctional and rehabilitation assistance to adults with intellectual disabilities, including the creation of conditions for the correction of development and the formation of basic social and everyday skills. It is also emphasized that the effectiveness of assistance largely depends on an integrated approach that takes into account not only deficits, but also the peculiarities of the abilities, interests and potential of each person. The article describes the stages of drawing up an individual plan, starting with observation and questioning, which allow determining the real state of the person in various areas of life, and ending with the formulation of specific goals and objectives that are subject to monitoring and correction during the established period. Particular attention is paid to the importance of multidisciplinary cooperation between specialists, the client and his family, as well as the role of such documents as an intervention plan, an individual rehabilitation plan and others that record a set of measures. The results of the study can be useful for teachers, social workers, rehabilitation specialists and administrators of institutions, as they

contribute to improving the quality of service provision and ensuring social adaptation of persons with disabilities.

**Key words:** *intellectual disabilities, people with disabilities, individual plan, support plan, correctional and pedagogical assistance.*

**Актуальність дослідження.** У зв'язку з поширенням в Україні світових тенденцій гуманістичного ставлення суспільства до осіб з особливими освітніми потребами актуальною постає проблема особливостей корекційно-педагогічної допомоги особам з інтелектуальними порушеннями. Успішне виконання цього завдання можливе лише за умови зусиль корекційних педагогів, які покликані реалізувати загальні принципи та організаційні підходи до розв'язання проблеми підтримки та супроводу осіб з інтелектуальними порушеннями.

Актуальність нашого дослідження полягає у важливості забезпечення індивідуального планування під час надання корекційно-педагогічної та реабілітаційної допомоги дорослим особам з інтелектуальними порушеннями. Кожна людина має унікальний набір можливостей, інтересів та життєвих потреб. Стандартні моделі допомоги дорослим людям з інтелектуальними порушеннями часто не враховують ці унікальні особливості, що може призвести до того, що така підтримка буде недостатньо ефективною. Розробка індивідуального плану надання послуг дорослим людям з інтелектуальними порушеннями дає змогу створити персоналізовану стратегію, яка враховує як можливості, так і реальні потреби конкретної особи та її сім'ї.

**Аналіз попередніх досліджень та публікацій** свідчить, що у працях багатьох як українських, так і низки зарубіжних вчених, порушується питання допомоги людям з інтелектуальними порушеннями. Зокрема, питання комплексної допомоги особам з психофізичними порушеннями в умовах системи освіти та соціального захисту. Оцінювання потреб та планування процесу навчання розглядалися у дослідженнях українських вчених-дефектологів О. Гаврилова (2008), М. Матвеєвої (2013), Ю. Галецької (2011), Ю. Сілявіної (2016), О. Ферт (2019), О. Романчука (2022), О. Хохліної (2024) та ін. Проблема порушеного онтогенезу, диференційованого підходу з урахуванням індивідуальних особливостей дитини

неодноразово порушувалось у працях В. Синьова (2009). Але більшість цих досліджень присвячено роботі з дітьми з інвалідністю.

Незважаючи на значний інтерес науковців до зазначеної проблеми, сьогодні, на наш погляд, недостатньо досліджень, присвячених саме плануванню корекційно-педагогічної та реабілітаційної допомоги саме дорослим людям з інтелектуальними порушеннями. Недостатньо вивченим залишилося питання забезпечення індивідуального планування під час надання корекційно-педагогічної допомоги дорослим з інтелектуальними порушеннями.

**Метою статті** є визначити шляхи планування корекційно-педагогічної роботи з дорослими особами з інтелектуальними порушеннями, на основі результатів теоретичного дослідження, та визначити особливості складання індивідуального плану супроводу дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями.

**Методи дослідження.** Для досягнення поставленої мети було здійснено теоретичний аналіз, систематизацію та узагальнення матеріалу.

**Результати дослідження.** Питання планування корекційно-педагогічної та реабілітаційної роботи з дорослими особами з інтелектуальними порушеннями залишається одним із нагальних питань корекційної освіти на сучасному етапі.

Встановлено, що для повнолітніх осіб з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня характерним є несформованість пізнавальних процесів. Це зумовлює труднощі їхньої адаптації до самостійного життя в суспільстві. Вони потребують соціального захисту, постійної допомоги, індивідуального супроводу. Отже, такі особи потребують спеціального впливу для покращення їхньої якості життя. Теоретичний аналіз наукових досліджень дав змогу визначити мету та завдання корекційно-педагогічної допомоги повнолітнім особам з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень у реабілітаційних установах змішаного типу (комплексної реабілітації) для осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень. Важливою, на нашу думку, є необхідність розробки індивідуального плану підтримки та супроводу для кожної людини. Одним із завдань реабілітаційної установи є створення умов для зменшення та подолання інтелектуальних і фізичних порушень, запобігання таким порушенням,

коригування порушень розвитку, формування та розвиток основних соціальних і побутових навичок, також проведення комплексу реабілітаційних заходів відповідно до індивідуальних планів реабілітації осіб, складених, зокрема, з метою реалізації індивідуальних програм реабілітації, із залученням до участі в цьому процесі осіб і (в разі потреби) їхніх батьків або законних представників [7].

Реабілітаційний процес таких установ спрямовано на:

- формування та розвиток в особи основних соціальних навичок (особиста гігієна, самообслуговування, пересування, спілкування тощо), пристосування побутових умов до її потреб, соціально-побутове влаштування та обслуговування, педагогічну корекцію з метою вироблення та підтримання навичок самостійного (автономного) проживання, стереотипів безпечної поведінки;

- опанування навичок захисту власних прав та інтересів, самоаналізу і позитивного сприйняття себе та оточуючих, навичок спілкування, забезпечення самостійного проживання у суспільстві з необхідною підтримкою (соціальний та юридичний супровід, медичне спостереження, побутові послуги, денна зайнятість);

- надання особі своєчасної та ефективної корекційної, соціальної, психологічної допомоги та організація реабілітаційного процесу відповідно до особливостей її психофізичного розвитку.

Розклад, черговість і тривалість індивідуальних і групових занять визначаються реабілітаційною комісією установи [7].

У рамках складання індивідуального плану спочатку шляхом спостереження та опитування з'ясовується реальний стан особи у різних сферах життя. Водночас важливо не обмежуватися тим, що клієнт не може, а зосередитися на особливих здібностях та інтересах конкретної людини.

Виходячи з практичного досвіду, можна зробити висновок, що корекційно-педагогічна та реабілітаційна допомога, яка орієнтована виключно на недоліки клієнта та сконцентрована на їх компенсації, меншою мірою сприяє подальшому розвитку людини, її самостійності, власної ініціативи та інтеграції у соціальне життя.

Індивідуальний план реабілітації є фактично планом підтримки та супроводу, а також сформульовані на його основі цілі та конкретні дії, обрані для їх досягнення, повинні враховувати особистість конкретної людини в комплексі, оскільки тільки так може бути забезпечено цільову та тривалу співпрацю з клієнтом [4].

Вибір мети, яка реалізовується разом із клієнтом, повинен бути конкретним і контрольованим, але і можливість для корекції повинна залишатися. Однак потрібно враховувати, що план підтримки та супроводу не є інструментом статистики, що забезпечує виконання того, що заплановано, а інструментом, який повинен пропонувати конкретні межі динамічного процесу, що складається із корекційно-педагогічної роботи, що проводиться спільно клієнтом та працівниками.

План індивідуальної роботи команди спеціалістів з клієнтом та його сім'єю може фіксуватися у таких документах, як план втручання, план догляду, індивідуальний план реабілітації, індивідуальна програма навчання, програма супроводу, програма підтримки тощо. Всі ці документи мають перелік виявлених проблем клієнта і людей, які значною мірою впливають на його життя, а також варіанти розв'язання цих проблем. Але між цими документами існує певна різниця. Наприклад, індивідуальну програму розраховано на більш тривалий проміжок часу, вона має більш загальний характер, крім того слово «програма» більше використовується педагогами та реабілітологами. Індивідуальні плани складаються на основі визначених потреб особи з інтелектуальними порушеннями і залежать від того, яку саме послугу отримуватиме така особа в установі. Це може бути послуга соціальної адаптації, соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними чи психічними порушеннями чи денний догляд. Ті плани, які розробляються у типових українських установах треба назвати планами втручання, виходячи з розуміння терміну «догляд» згідно з поясненням видатного британського дослідника А. Дерлінга. Він зазначив, що догляд за особами з інвалідністю не може обмежуватися лише виконанням базових функцій із забезпечення фізичних потреб. За його словами, під доглядом маємо розуміти комплексну, багатопланову систему,

яка охоплює забезпечення фізичної допомоги, емоційну підтримку, соціальну інтеграцію, що сприяє розвитку особистісного потенціалу та самостійності. Отже, догляд – це не просто рутинне забезпечення потреб, а стратегічний процес, спрямований на підвищення якості життя людини, її адаптацію в суспільстві та максимальне використання власних можливостей [4].

Оскільки сьогодні в Україні соціально-реабілітаційні заклади мають можливість задовольняти лише окремі потреби та надавати окремі послуги, то вони можуть виконувати окреме втручання, а не догляд. Догляд за людиною з інтелектуальними порушеннями у повному обсязі в Україні виконує сім'я або співробітники інтернатів, оскільки саме вони знають всі потреби і задовільняють їх в міру можливостей, контролюють кожну хвилину її життя.

Залежно від спрямованості закладу, де особа з інтелектуальними порушеннями отримує послуги, визначається тип послуги, відповідно до якої розробляється індивідуальний план надання послуги. Наприклад, якщо заклад надає послугу соціальної реабілітації, то складається відповідно індивідуальний план надання послуги соціальної реабілітації. Це документ, сформований відповідно до складеного індивідуального плану реабілітації осіб з метою реалізації індивідуальних програм реабілітації та на підставі проведеного визначення індивідуальних потреб отримувача соціальної послуги соціальної реабілітації, в якому зазначено заходи, що здійснюються для надання такої послуги, відомості про необхідні ресурси, періодичність і строки виконання, відповідальних виконавців, дані щодо моніторингу результатів та інформацію щодо перегляду цього плану [3].

У нашому випадку ми говоримо про дорослих клієнтів з інтелектуальними порушеннями, які вимагають до себе ставлення як до дорослих людей. Багато хто з них живе разом зі своїми батьками. З етичної точки зору працівники центрів мають будувати свої взаємовідносини з дорослими клієнтами як з партнерами. Види діяльності, методи роботи та спілкування у реабілітаційних центрах, які є фактично центрами денної зайнятості, повинні враховувати не тільки потреби і можливості клієнтів, а і їх вік. Працівник центру відносно клієнта виступає не як вчитель, а як співробітник. Водночас повинен спрацьовувати принцип нормалізації: ми повинні

прагнути, щоб життя дорослих людей з інтелектуальними порушеннями мало чим відрізнялося від життя здорових дорослих людей. Тому ми вважаємо, що у реабілітаційних чи денних центрах для дорослих людей з інтелектуальними порушеннями доречно використовувати термін «індивідуальний план супроводу».

У реальній роботі важко задовольнити всі потреби кожного клієнта. Крім того, команда співробітників під час планування супроводу не має можливості починати з пріоритетних потреб – вона береться за надання такої допомоги, яку може забезпечити в рамках законодавчих гарантій у нашій країні, завдань та ресурсів своєї установи.

Індивідуальний план супроводу/підтримки – це документ, який формується на основі виявлених проблем клієнта та його сім'ї (якщо така є) і містить перелік заходів, які має бути виконано протягом визначеного періоду часу. Заплановані заходи спрямовано на розвиток можливостей і задоволення потреб клієнта та його сім'ї, а в широкому сенсі мають на меті соціальну адаптацію та інтеграцію особи з інтелектуальними порушеннями у суспільство, а також запобігти його соціальній ізоляції.

Такий комплекс заходів розробляється індивідуально для кожного конкретного клієнта та сім'ї, враховуючи як можливості і потреби клієнта з інтелектуальними порушеннями, так і можливості й потреби сім'ї.

В індивідуальному плані можуть передбачатися заходи для інших членів сім'ї: отримання батьками та іншими членами сім'ї спеціальних знань, психологічна підтримка батьків, допомога у залученні ресурсів громади для розв'язання проблем клієнта та сім'ї, а також організація відпочинку.

Індивідуальний план може розроблятися на різні терміни (пів року, рік чи два), залежно від можливостей і потреб клієнта, гостроти соціальних та психологічних проблем його оточення, а також ресурсів та можливостей установи. Після цього терміну спеціаліст зустрічається з клієнтом та його батьками/опікунами, щоб обговорити досягнуті результати, успіхи, невдачі, всі позитивні та негативні події під час виконання плану. Це називається моніторингом виконання індивідуального плану. Робота закінчується чи продовжується відповідно до внесених коректив,

необхідності нових задач. В останньому випадку план супроводу може складатися з кількох періодів.

Кожен розділ і період плану мають свої цілі, пов'язані з роботою у різних напрямках. Тому можуть бути заходи медичного характеру (оздоровлення, профілактика) і навчального/освітнього, психологічні, соціальні, спрямовані на розвиток дрібної моторики, мови, навичок самообслуговування тощо.

Індивідуальний план має містити:

- фіксування результатів оцінки та виявлені потреби клієнта та його сім'ї (якщо є);
- чітке формулювання цілей і задач індивідуальної роботи;
- план виконання із зазначенням виконавців і часу, відведеного на ту чи іншу задачу;
- кінцева оцінка та моніторинг виконання.

Приклад структури індивідуального плану супроводу:

1. Первинна оцінка:

- загальні дані про клієнта та його сім'ю (ім'я, вік, стать, адреса);
- дата звернення до установи;
- інформація про життя (житлові умови, професійна і фінансова ситуація, соціальна ситуація і підтримка, інтереси, захоплення, смаки, причетність важливих для клієнта людей до проблеми, необхідність її розв'язання, правова ситуація, інформація про здоров'я);
- результати оцінки можливостей та потреб клієнта спеціалістами, відповідно до типу послуги.

2. Планування роботи відносно різних життєвих сфер клієнта:

- мета роботи;
- задачі;
- план роботи, зокрема й методи, строки виконання, виконавців тощо.

3. Виконання:

- проміжний моніторинг.

4. Кінцева оцінка та заключний моніторинг.

Такий план, якщо його складено не лише для працівників установи, а й для всіх, хто бере участь у розв'язанні проблеми клієнта, може надаватися одній особі (за умови, що вона достатньо компетентна) або його батькам/опікунам. Це потрібно для того, щоб вони могли контролювати строки, перебіг, результати запланованих заходів, а також зрозуміти, як і коли звертатися за допомогою чи консультацією, до кого саме та як.

Кожен розділ/пункт, у принципі, може бути різним за характером (заходи, форми допомоги, психологічна підтримка, консультування тощо), який, своєю чергою, є індивідуальним підходом до роботи з клієнтом.

Щодо визначення та мети процесу оцінювання потреб клієнта, то оцінювання – це тривалий процес збирання загальної інформації про клієнта та його сім'ю/оточення, аналіз цієї інформації, підготовка висновків і рекомендацій. Найкраще, щоб оцінювання проводила мультидисциплінарна команда, яка згодом працюватиме з людиною, яка має інтелектуальні порушення та її сім'єю. Метою процесу оцінювання є точне визначення можливостей і актуальних потреб особи з інтелектуальними порушеннями та її сім'ї, що пов'язані з її станом або таких, які можуть впливати на якість її життя [4].

Також важливим є комплексне визначення ступеня індивідуальних потреб отримувача послуги, що є підставою для прийняття рішення про надання, наприклад, послуги соціальної реабілітації, складання/перегляд індивідуального плану та укладання договору про надання послуги [3].

Оцінку можна проводити в такій послідовності:

1. Опитування батьків (опікунів), батьків, осіб, які добре знають людей з інтелектуальними порушеннями, а також спеціалістів, які раніше працювали з такою особою, медичних працівників. Мета – отримати загальні відомості про клієнта, ознайомитися з їх баченням проблем розвитку особи, станом сім'ї тощо.
2. Оцінювання та спостереження кожного члена мультидисциплінарної команди за клієнтом із метою вивчення потреб та можливостей, характеру

взаємодії з оточуючими людьми, рівня залучення членів сім'ї до догляду, а також виявлення чинників, що впливають на розвиток клієнта.

3. Упорядкування отриманих результатів – заповнення документації з оцінювання, з врахуванням ступеня індивідуальних потреб особи.

Планування подальшої роботи здійснюється на основі результатів оцінювання (виявлених потреб і можливостей клієнта та його сім'ї). Водночас необхідно також враховувати реальні ресурси та можливості реабілітаційного центру: матеріально-технічну базу, кількість і кваліфікацію персоналу, внутрішній розпорядок та правила, перелік послуг, якісний і кількісний склад груп клієнтів, а також співпрацю із сім'єю клієнта.

Як уже зазначалося, супровід і допомога працівників центру особі з інтелектуальними порушеннями мають охопити всю життєво важливу сферу.

Виконання плану супроводу і його поточний моніторинг. Для успішної реалізації плану необхідна співпраця всіх членів команди, які, спираючись на індивідуальний план, узгоджують свої дії. Якщо з клієнтом та його сім'єю одночасно працює команда спеціалістів, важливо, щоб кожен з них впродовж певного періоду часу працював над втіленням одних і тих самих цілей. Кожен спеціаліст має знати, які цілі досягаються іншим спеціалістом, які завдання стоять перед клієнтом, щоб за можливості використовувати ті самі способи підтримки.

Поточний моніторинг. Хід реалізації плану супроводу повинен відслідковуватися на засіданнях команди. На початкових етапах супроводу відносно кожного клієнта такі засідання потрібно проводити частіше, можливо, раз на тиждень, а потім рідше – раз на місяць. Кількість засідань буде залежати від того, наскільки успішно відбуватиметься супровід.

Кінцеве оцінювання може містити опис того, що досягнуто впродовж часу, відведеного на виконання плану супроводу. Для кінцевого оцінювання застосовуються ті самі методи і критерії, що й для первинного та проміжного.

Коли виконання плану завершено, команда збирається, щоб обговорити досягнуті результати, успіхи, невдачі, все позитивне, негативне та незаплановані події під час виконання плану. За згодою клієнта чи його батьків/законних

представників дія втручання завершується або ж робота продовжується відповідно до внесених корективів, цілей нових задач.

Становлення та подальший розвиток особистості, самоідентифікація, самостійність та інтеграція у життя громади є основною метою підтримки повнолітніх осіб з інтелектуальними порушеннями. Треба враховувати, що у кожному окремому випадку йдеться про наступні сфери життя: підтримку звичних ритмів життя впродовж дня, місяця, року; планування діяльності різних сфер життя, у тому числі роботи; підтримку особистого життя та взаємодії у групі; можливості вирішення конфліктних ситуацій; розширення можливостей самовизначення; уникнення завищених та занижених очікувань; пропозиції підтримки та зайнятості для створення доцільного розпорядку дня, тижня; підтримку наявних навичок; підтримку наявних соціальних контактів, адаптацію до життя в громаді, сприяння у створенні кола підтримки тощо.

Варто акцентувати увагу на різних сферах життєдіяльності під час планування роботи, спрямованої на підтримку.

У соматичній сфері: сприйняття себе та інших через різні сенсорні пропозиції, наприклад, через базальну стимуляцію чи сенсорну терапію.

У соціальній сфері: загальне сприйняття, розвиток чи вдосконалення навичок спілкування у групі, стимулювання спілкування з іншими, стимулювання надати допомогу та увагу іншим.

У сфері практичного життя: розвиток самостійності у різних ситуаціях, які відбуваються впродовж дня, наприклад, під час догляду за тілом, одягання чи роздягання тощо. Важливо враховувати можливості надання допомоги у простих видах діяльності.

У сфері моторики: вправи для розвитку моторики.

У творчій сфері: ознайомлення з різноманітними матеріалами та техніками. Прослуховування музики, гра на музичних інструментах, малювання, робота з глиною, виготовлення свічок тощо.

У когнітивній сфері: вправи, які спрямовані на усвідомлення абстрактних понять замість конкретних предметів, за можливості їх відображення, сприяння

розвитку активного та пасивного словникового запасу, використання та розуміння жестів, розвиток простих мисленнєвих процесів (впізнання та розрізнення людей та предметів, розуміння закономірностей щоденного життя, вивчення простих правил та понять).

У сфері соціально-побутової орієнтації: ознайомлення з приміщеннями, прилеглою територією, навколишньою місцевістю, піші прогулянки та поїздки (наприклад, відвідування кафе, магазинів, участь у спільних подіях тощо).

Вивчення простих дій для забезпечення денної зайнятості: розвиток здібностей до більш тривалої концентрації уваги під час роботи у майстерні денної зайнятості, виконання простих дій по збірці, творча робота тощо.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Отже, враховуючи результати теоретичних досліджень з проблеми, ми дійшли висновку, що ефективна корекційно-педагогічна та реабілітаційна допомога дорослим особам з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень неможлива без індивідуалізованого підходу. Розробка індивідуального плану підтримки та супроводу є ключовим інструментом, що дає змогу врахувати унікальні потреби, можливості, сильні сторони та інтереси кожного клієнта. Такий план формується на базі всебічного спостереження та опитування, що допомагає не лише виявити проблемні сфери, а й зосередитися на потенціалі особи, що є вирішальним для її подальшої соціальної адаптації та інтеграції.

Традиційний підхід, орієнтований виключно на компенсацію недоліків, має обмежену ефективність, адже він не сприяє розвитку самостійності, ініціативності та активної участі особи у суспільному житті. Натомість, спільно розроблений план підтримки дає змогу встановити конкретні, вимірювані та контрольовані цілі, що регулярно коригуються з урахуванням змін у житті клієнта та його сім'ї.

Врахування специфіки роботи реабілітаційних установ, їх ресурсних можливостей та законодавчих обмежень стає додатковою гарантією того, що запропонований підхід відповідає сучасним вимогам соціальної політики та корекційно-педагогічної допомоги. Використання терміну «індивідуальний план супроводу» підкреслює партнерський характер взаємодії між фахівцями та

клієнтом, де останній розглядається як активний учасник процесу. Отже, стаття демонструє, що комплексна, орієнтована на особистість стратегія є необхідною умовою для забезпечення цілісної підтримки, спрямованої на покращення якості життя осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилов, О. (2008). Організація роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю на сучасному етапі. *Корекційна педагогіка і психологія*. С 46–57.
2. Галецька, Ю. (2011). Проблема формування соціально-побутових навичок у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі. *Актуальні питання корекційної освіти*. Вип. 2. С. 42–50. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko\\_2011\\_2\\_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2011_2_7)
3. Державний стандарт соціальної послуги соціальної реабілітації осіб інтелектуальними та психічними розладами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0066-19#Text>
4. Практичне керівництво по роботі денного центру та організації зайнятості людей з розумовою відсталістю в Україні / під ред. К. Таннерт-Сагассер и Н. Майоровой. Київ: Вид. Дім «КМ Академія», 2005. 101с.
5. Синьов, В. (2009). Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підруч. : у 2-х ч. Ч. 2: Навчання і виховання дітей. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 224 с.
6. Сілявіна, Ю. (2019). Експериментальне дослідження ефективності системи педагогічної реабілітації вихованців з ООП в умовах навчально-реабілітаційного центру. *Актуальні питання корекційної освіти*. Зб. наук. праць вип. 13. Кам'янець-Подільський «Медобори». С. 256–268.
7. Типове положення про реабілітаційну установу змішаного типу (комплексної реабілітації) для осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0338-16#Text>
8. Ферт, О. (2019). Особливості планування навчально-виховного процесу для дітей з гіперактивністю та дефіцитом уваги. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. С 128–142

## REFERENCES

1. Havrylov, O. (2008). Orhanizatsiia roboty z ditmy z pomirnoi ta tiazhkoiu rozumovoiu vidstalistiu na suchasnomu etapi [Organization of work with children with moderate and severe mental retardation at the present stage]. *Korektsiina pedahohika i psykholohiia*. S 46–57. [in Ukrainian].
2. Haletska, Yu. (2011). Problema formuvannia sotsialno-pobutovykh navychok u zahalnyi ta

spetsialnii psykholoho-pedahohichnii literaturi [The problem of forming social and everyday skills in general and special psychological and pedagogical literature]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*. Vyp. 2. S. 42–50. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko\\_2011\\_2\\_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2011_2_7) [in Ukrainian].

3. Derzhavnyi standart sotsialnoi posluhy sotsialnoi reabilitatsii osib intelektualnymy ta psykhiichnymy rozladamy [State standard of social services for social rehabilitation of persons with intellectual and mental disorders]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0066-19#Text> [in Ukrainian].

4. Praktychne kerivnytstvo po roboti dennoho tsentru ta orhanizatsii zainiatosti liudei z rozumovoiu vidstalistiu v Ukraini [Practical guide to day care center operations and employment organization for people with mental retardation in Ukraine] / pid red. K. Tannert-Sahass er y N. Maiorovoi. Kyiv: Vyd. Dim «KM Akademiia», 2005. 101s. [in Ukrainian].

5. Synov, V. (2009). Korektsiina psykhopedahohika. Olihofrenopedahohika : pidruch. : u 2-khch. Ch. 2: Navchannia i vykhovannia ditei [Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy: textbook: in 2 parts. Part 2: Teaching and raising children]. Kyiv : Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, 224 s. [in Ukrainian].

6. Siliavina, Yu. (2019). Eksperymentalne doslidzhennia efektyvnosti systemy pedahohichnoi reabilitatsii vykhovantsiv z OOP v umovakh navchalno-reabilitatsiinoho tsentru [Experimental study of the effectiveness of the pedagogical rehabilitation system for students with special educational needs in an educational and rehabilitation center]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*. Zb. nauk. prats vyp. 13. Kamianets-Podilskyi «Medobory». S. 256–268. [in Ukrainian].

7. Typove polozhennia pro reabilitatsiinu ustanovu zmishanoho typu (kompleksnoi reabilitatsii) dlia osib z invalidnistiu vnaslidok intelektualnykh porushen [Model regulation on a mixed-type rehabilitation institution (complex rehabilitation) for persons with disabilities due to intellectual disabilities]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0338-16#Text> [in Ukrainian].

8. Fert, O. (2019). Osoblyvosti planuvannia navchalno-vykhovnoho protsesu dlia ditei z hiperaktyvnosti ta defitsytom uvahy [Features of planning the educational process for children with hyperactivity and attention deficit]. *Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia*. S 128–142. [in Ukrainian].

***Матеріал надійшов до редакції 3.03.2025р.***

**УДК 371.3**

**Ірина Ніколенко,**